

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Ісаншина Г. Ю.

Исследованы современное состояние конкурентоспособности национальной экономики, составляющие инновационной инфраструктуры. Обобщены научные проблемы создания комплексной системы учетно-аналитического обеспечения инновационного развития промышленных предприятий. Предложено применение специальных субсчетов для ведения учета прямых и общепроизводственных инновационных расходов, доходов от реализации инновационной продукции. Рассмотрены особенности учета различных видов инноваций. С целью повышения информативности управленческого учета рекомендовано капитализировать расходы на исследования и разработки.

Досліджено сучасний стан конкурентоспроможності національної економіки, складові інноваційної інфраструктури. Узагальнені наукові проблеми створення комплексної системи обліково-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств. Запропоноване застосування спеціальних субрахунків для ведення обліку прямих і загальнови-робничих інноваційних видатків, доходів від реалізації інноваційної продукції. Розглянуті особливості обліку різних видів інновацій. З метою підвищення інформативності управлін-ського обліку рекомендовано капіталізувати видатки на дослідження й розробки.

The current state of competitiveness of national economy, components of innovative infrastructure are investigated. Scientific problems of creation of complex system of registration and analytical ensuring innovative development of the industrial enterprises are generalized. Application of special subaccounts for maintaining the accounting of direct and all-production innovative costs, the income of realization of innovative production is offered. Features of the accounting of different types of innovations are considered. For the purpose of increase of an informtiveness of management accounting it is recommended to capitalize expenses on researches and development.

Исаншина Г. Ю.

ст. преп. каф. «Учет и аудит» ДГМА
gala1229@mail.ru

ДГМА – Донбасская государственная машиностроительная академия, г. Краматорск.

УДК 657.1

Ісаншина Г. Ю.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Інноваційна спроможність та технологічна готовність є невід’ємними складовими конкурентоспроможності національної економіки. За даними останнього звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність 2011–2012 рр., Україна посіла 82-ге місце серед 142 країн проти 89-го у 2010–2011 рр. [1]. У той же час рейтинг України за підіндексом «інновації» у 2011–2012 рр. знизився до 74-го місця проти 62-го у 2009–2010 рр. Динаміку погіршення рейтингу України за підіндексом «інновації» та його складових наведено у табл. 1 [1, 2].

Таблиця 1

Підіндекс «інновації» та його складові для України протягом 2009–2012 рр. [1, 2]

Показник	2009–2010		2010–2011		2011–2012	
	рейтинг з 133 країн	бал (1–7)	рейтинг з 134 країн	бал (1–7)	рейтинг з 142 країн	бал (1–7)
Інновації	62	3,21	63	3,11	74	3,11
Інноваційна спроможність	32	3,7	37	3,5	42	3,4
Якість науково-дослідних інститутів	56	3,9	68	3,6	72	3,6
Видатки компаній на дослідження і розвиток (ДіР)	68	3,0	69	3,0	75	3,0
Взаємозв’язки університетів з промисловістю у сфері ДіР	64	3,5	72	3,5	70	3,5
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	85	3,3	112	3,1	112	3,1
Наявність вчених та інженерів	50	4,4	53	4,3	51	4,3

На фоні майже незмінних балів, що характеризують показники складових інноваційної діяльності, рейтинг країни помітно знизився.

Значне відставання національної економіки від економіки розвинутих держав світу за рівнем технологічного розвитку та продуктивністю виробництва констатується і в Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері [3]. Така ситуація є результатом нерозвиненості інноваційної інфраструктури, до складу якої віднесені фінансова, інформаційно-аналітична та експертно-консалтингова складові.

Інформаційна функція є основною для системи бухгалтерського обліку. Саме розвиток бухгалтерського обліку витрат на інноваційну діяльність, доходів та фінансових результатів від цієї діяльності повинен забезпечити менеджерів підприємства повною, достовірною та своєчасною інформацією стосовно інноваційного розвитку підприємства.

Бухгалтерський облік повинен, на думку проф. М. С. Пушкаря, стати засобом вимірювання різнобічної діяльності підприємства у всій її складності й формування знань менеджерів та підвищення інтелектуального рівня обліковців з проблем підготовки та використання інформаційних ресурсів для поліпшення управління [4].

З цією метою проф. М. С. Пушкар обґрунтовує необхідність створення повноцінної науки, яку пропонує назвати «інформологія» – пов’язану з вченням про збір даних та їх трансформацію в інформаційні ресурси підприємства. Тільки за такою умовою роль обліку може бути адекватною потребам управління [5].

Окремі питання формування інформації щодо витрат на інновації в бухгалтерському обліку та розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення процесу інноваційного розвитку суб’єктів господарювання досліджено А. Г. Загороднім, А. Б. Бойчук [6].

Значну увагу вирішенню наукових проблем створення комплексної обліково-аналітичної системи, підпорядкованої цілям стратегічного, тактичного та оперативного управління інноваційним процесом промислового підприємства приділила у своїй роботі О. В. Кантаєва [7].

Інновації дуже тісно пов'язані з інвестиціями. На думку О. М. Ромашко, В. В. Сопко, у комплексі проблем, пов'язаних із визнанням ролі інвестицій підприємства, в сучасних умовах більшого значення набуває процес управління інвестиціями підприємства, що визначає збільшення уваги до інформаційного забезпечення керівництва відповідними даними про інвестиції. Таку інформацію повинна надати, насамперед, система бухгалтерського обліку, покликана виявляти й систематизувати дані про всі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства [8].

Аналіз та вивчення опублікованих з цієї проблеми праць дозволяє стверджувати, що питання обліку витрат, доходів та фінансових результатів інноваційної та інвестиційної діяльності потребують подальшого розвитку як у науковому, так і у практичному аспектах.

Метою статті є розкриття методики обліку витрат на створення інноваційного продукту та на основі попередніх досліджень розроблення наукових передумов для подальшого розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення процесу інноваційного розвитку промислового підприємства.

Об'єктом дослідження обрано систему обліково-аналітичного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств України.

По-перше, необхідно визначитись з елементами предмета бухгалтерського обліку, якщо мова йде про обліково-аналітичне забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку. До їх складу слід віднести витрати (інвестиції) у нові технології, наукову діяльність, а з моменту документального оформлення і прийняття їх результатів – інновації та процес їх комерційного використання.

О. Г. Мельник пропонує таке визначення інновацій – це продукуювані в межах організації, реалізовані в економічному обороті конкурентні переваги, втілені (сконцентровані) в комерціалізованому продукті у вигляді технологій, ліцензій, патентів, товарів тощо.

Відповідно, інноваційний розвиток – це процес безперервного відтворення конкурентних переваг, який характеризується приростом фірмових компетенцій і перетворенням їх у товар у вигляді досвіду, технологій, ліцензій, патентів, методів і моделей, послуг, продукції тощо з метою комерційної реалізації (впровадження, використання) в економічному обороті [9].

Інвестування як процес (інвестиційний процес) – це складний комплекс робіт, який включає такі основні фази: визначення об'єкта інвестування, залучення фінансових коштів, здійснення контролю за їх використанням [10].

По-друге, слід дослідити діючі методики відображення витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю, у бухгалтерському обліку.

По аналогії з нормами П(С)БО 16 можемо сформулювати, що прямі інноваційні витрати – витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом.

Об'єкт інноваційних витрат – інновації, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат.

Облік прямих витрат здійснюється за допомогою рахунку 23 «Виробництво». За своїм натуральним (речовим) складом витрати на освоєння нової продукції нічим не відрізняються від витрат на виробництво будь-якого виду продукції і складаються з:

- витрат живої праці (праці конструкторів, технологів, робітників);
- поточних витрат упередженої праці (вартість матеріалів, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, стендів, контрольно-вимірювальної апаратури тощо);
- одноразових витрат праці, матеріалізованих в основних фондах;

- амортизаційних відрахувань;
- витрат на спеціальне оснащення тощо [7].

З метою виокремлення прямих інноваційних витрат слід ввести субрахунок 23-інновації, призначений для обліку прямих витрат, пов'язаних з виробництвом інноваційної продукції. Така модель обліку створить передумови для обґрунтування визнання підприємства інноваційним.

Інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг [11].

При цьому слід зауважити, що відповідно до інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства», інноваційна продукція визнається такою протягом трьох років від початку виробництва [12].

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати», до складу загальновиробничих витрат включаються витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо) [13].

Більша частина витрат на процесові інновації включаються до складу загальновиробничих витрат, у складі яких вони наприкінці місяця розподіляються між окремими видами продукції. Для обліку таких витрат слід ввести субрахунок 91-інновації.

У випадку, якщо процесові інновації пов'язані зі збутом продукції, та маркетингових інновацій, витрати на їх здійснення повинні обліковуватися на субрахунку 93-інновації і в подальшому відноситися на витрати періоду.

З метою оцінки прибутковості інноваційної діяльності облік доходів від реалізації інноваційної продукції, робіт, послуг також слід вести на субрахунках 70-інновації. Це підвищить рівень інформаційного забезпечення управлінського персоналу стосовно інноваційної діяльності підприємства.

Витрати на поліпшення засобів праці інноваційного характеру відносяться до складу капітальних витрат і відображаються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Після введення об'єктів в експлуатацію вони переводяться до складу основних засобів (Д 10 «Основні засоби» К 15 «Капітальні інвестиції»), тобто збільшується первісна вартість об'єктів.

Іншим способом обліку інноваційних витрат є застосування субрахунку 941 «Витрати на дослідження та розробки» до рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». Згідно П(С)БО 16, до цієї групи належать витрати на дослідження та розробку, відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [14].

Дослідження – заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань [14]. Розробка – застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання [14].

Таким чином, дослідження і розробки, не пов'язані прямо з підготовкою конкретної інновації, також відносяться до інноваційної діяльності.

До складу «Інші витрати операційної діяльності» відносяться також признані штрафи, пеня, нестачі від псування цінностей, збитки від операційної курсової різниці, собівартість реалізованих виробничих запасів та інші витрати. Все це не сприяє інформативності фінансової звітності для управлінського персоналу стосовно інноваційної діяльності. У сучасному обліку не дозволяється капіталізувати витрати на дослідження та розробки, тобто навіть

у випадку їх результативності витрати на їх проведення будуть віднесені до складу витрат періоду. Це відповідає вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності та для оцінки прибутковості інновацій слід враховувати і такі витрати в управлінському обліку.

Частина витрат на дослідження та розробки, впровадження виробництва інноваційної продукції здійснюється за рахунок позикового капіталу. Витрати на сплату відсотків за користування такими коштами в управлінському обліку слід включати до складу витрат на здійснення інноваційної діяльності. Все це сприятиме обґрунтованій оцінці економічної ефективності тієї чи іншої інновації на підприємстві.

ВИСНОВКИ

З метою підвищення інформативності бухгалтерського обліку інноваційної діяльності підприємств слід розширити План рахунків з метою введення спеціальних рахунків обліку витрат та доходів даної діяльності. В подальшому необхідно розробити Методологічні рекомендації обліку інноваційної діяльності підприємств за галузями, все це підвищить рівень нормативного регулювання обліку інноваційної діяльності.

Зазначені дії сприятимуть:

- оцінці інноваційної діяльності;
- наданню оперативної інформації для управління процесами дослідження, розробки, впровадження і реалізації інновацій;
- наданню інформації для контролю параметрів інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *The Global Competitiveness Report 2011–2012* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.
2. *Інноваційна спроможність та технологічна готовність української економіки у міжнародних порівняннях* [Електронний ресурс] / УкрІНТЕІ. – Режим доступу: http://www.uinpei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=432.
3. *Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2012 р. № 691-р* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80>.
4. Пушкар М. С. Створення сучасної системи обліку, орієнтованої на потреби ринкового середовища / М. С. Пушкар // *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. – 2010. – № 5. – С. 92–96.
5. Пушкар М. С. Господарський облік і суспільство / М. С. Пушкар // *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. – 2012. – № 6(32). – С. 16–22.
6. Загородній А. Г. Напрями удосконалення обліку витрат на інновації [Електронний ресурс] / А. Г. Загородній, А. Б. Бойчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2012_727/45.pdf.
7. *Кантасєва О. В. Бухгалтерський облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія : монографія* / О. В. Кантасєва. – Житомир, 2010. – 424 с.
8. *Ромашко О. М. Роль інвестиційної діяльності у формуванні прибутку підприємства* / О. М. Ромашко, В. В. Сопко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 12 (90). – С. 107–118.
9. *Мельник О. Г. Сутність інновацій та інноваційного розвитку* / О. Г. Мельник // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – № 12 (90). – С. 20–26.
10. *Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. [Текст]* / І. П. Мойсеєнко. – К. : Знання, 2006. – 490 с.
11. *Закон України Про інноваційну діяльність*, м. Київ, 4 липня 2002 року № 40-IV.
12. *Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства» Затверджено Наказом Держкомстату 01.10.2008 № 361.*
13. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства України від 31.12.99 р. № 318 і зареєстровано в Міністерстві України від 19.01.2000 за № 27/4248.*
14. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затв. наказом Міністерства України від 18.10.99 р. № 242 і зареєстровано в Міністерстві України від 02.11.99 за № 750/4043.*